

INTRESSANTA RESERUTER I FINLAND.

AF

PEREGRINUS.

O. M. Rintén

*„Lyssna till den granens susning,
vid hvars rot ditt bo är fästadt“.*

HELSINGFORS 1892.

G. W. EDLUND.

HELSINGFORS,

J. C. FRÉNCKELL & SON, 1892.

„Lyssna till den granens susning,
vid hvars rot ditt bo är fästadt.“

Så lyder ett af de ordstäf, i hvilka det finska folket nedlagt sin visdom. Man må i våra, den kalla beräkningens dagar, så mycket man vill, förneka sambandet mellan naturen och menniskan; man må, såsom man äfven gjort, förlikna denna vår kärlek till den fäderneärfda torfvan vid „kreaturens beroende af betesmarken“; det skall dock alltid stå fast att hemlandet och dess natur trycker sin säregna prägel på hvarje folk och att denna hemlighetsfulla kärlek till torfvan utgör den första dunkla grunden till fosterlandskärleken, denna medvetna och kraftiga känsla, som drifver till hängifvet arbete, till uppoffringar, ja till och med till död för bröder och systrar af samma folk, för barn af samma land.

Väl sant att denna hemlandskärlek är olika utbildad hos olika folkslag, likasom hos skilda individer. Dess tillvaro upphäfves emellertid icke genom att en eller annan kall natur förnekar den. Tvärtom har särskildt det finska folket i sin sång gifvit lika talrika, som djupt kända uttryck för densamma.

Och underligt vore om så icke varit fallet. Ty få länder äro i samma grad som vårt egnade att genom den mest växlande mångfald af naturintryck invärka på människosinnet. Låt så vara, att dessa intryck icke höra till de storslagna och imponerande;

det språk, våra tusen sjöar, våra strömmar, våra åsar och skogar, ja själfva den tysta ödemarken tala till oss, är i dess ställe så förtroligt, varmt och egendomligt rörande, att det aldrig rätt kan förgätas af vårt hjärta, hvilka våra lefnadsförhållanden än må blifva.

Det är till detta språk, den finska folkdikten manar oss att lyssna.

Mindre än någon annan är dock stadsbon i tillfälle därtill. Det är också hufvudsakligen för honom, som nedanstående rader äro skrifna. De vilja ledsaga honom till de ställen, där hans fosterlands fågring möter honom rikast utvecklad eller i sitt mest egendomliga tycke, där den skänker honom den angenämaste hvila och rekreation efter hans arbete. De skola, såsom vi hoppas, för öfrigt vara till nytta för enhvar, som önskar genom resor utvidga sin kunskap om vårt land och folk.

De reseruter, vi i sådant hänseende föreslå, äro med utgångspunkt i Helsingfors en rundtur via Tavastehus till Tammerfors, Jyväskylä och Wiitasaari, samt tillbaka öfver Heinola och Kouvola station, en via Åbo till Mariehamn äfvensom en längre färd via Wiborg genom östra Finlands natursköna trakter och vidare genom Kuopio, Idensalmi och Kajana till Uleåborg samt, om man så önskar, upp till midnattsso-lens land och den berömda fjälltoppen Aavasaksa.

Att vi vid beskrifningen af dessa turer haft stor nytta af de Reseruter i Finland, Turistföreningen utgifvit, är det vår plikt att med erkännande omnämna. Denna publikation torde dock icke göra de kombinationer af ruterna, som nedan framställas, öfverflödiga.

I.

Rundresa Helsingfors — Tavastehus — Tammerfors —
Jyväskylä — Wiitasaari — Heinola — Kouvola —
Helsingfors.

Öfver moar, skogsmarker, åkrar ooh ängar passera vi med bantåget genom trakter af ett ganska hvardagligt tycke, ända tills vi uppnå *Leppäkoski* station. I en vid banan synlig rödmålad banvaktsbyggnad stod här vår nu så uppburna skådespeler-ska Ida Aalbergs vagga. Här börjar äfven den kuperade trakten fängsla våra blickar, vid *Turenki* station se vi de första fjärdarna af *Wanajavesi* sjö med en tornprydd herrgård i bakgrunden. Ej långt härefter blir *Tavastehus* stads kyrktorn synligt, hvar-efter ett perspektiv af hela den lilla, på en halfö mellan *Wanajavesi* vattendrag liggande staden visar sig kort förrän tåget stannar vid stationen.

Vi afstiga här, i hjärtat af det forna hedniska Finland, där Birger Jarl år 1249 grundlade *Tavastehus* slott eller *Kronoborg*. Vårt första besök må gälla de ännu rätt väl bibehållna kvarlevorna af detta, där de ligga midt inne i en komplex af byggnader, med ett gemensamt namn kallade „slottet“,

höjande sig vid stranden af Wanajavesi på andra sidan om en dälld norr om staden. Alla dessa byggnader tjänstgöra numera såsom straff- och arbetsfångelse blott för kvinnor och innesluta stundom ända till 500 fångar. Utsikten från slottets högre belägna våningar är särdeles vacker. Förbi detta styra vi sedermera vår kosa till *parken* med dess kolossala stengården, omsorgsfulla terrasseringar, släthuggna trappor och längre in i skogen belägna konstgjorda borgruin, alt detta utfördt i medlet af 1840-talet genom fångar från slottet enligt en af då varande guvernören Otto Rehbinder utkastad plan.

I själfva staden fins nästan intet som tager vår uppmärksamhet i anspråk. Den grundlades år 1639 af Per Brahe något närmare till slottet, men flyttades till sin nu varande plats år 1779. Dess fabriker leverera förnämligast tobak, öl och porter. Sin främsta betydelse har den såsom skolort för kringliggande näjders finska talande befolkning. Den här förlagda finska och ryska militären ger den lilla staden en brokigare prägel, än den annars skulle ega. Befolkningen stiger ej till mer än 4,974 personer. Den, som vill kasta en blick på stadens ungdom, bör ej försumma en promenad om middagen eller aftonen öfver den långa bro, som i öster utgår från Rådhusgatan öfver sjön till den motsatta stranden. Utsikten härifrån motiverar rätt väl stadsbornas val af promenadplats. I midten af den anslående vyn reser sig *Hattula* af tegel bygda kyrka.

Ger man sig tid därtill, kan man genom *Myllymäki* förstad göra en tur till *Hattelmala* åsen, dit man anländer efter 4 km. färd längs Helsingfors landsvägen eller med båt till *Surbrunn*. Det är denna ås, som Runeberg besjungit i Fänrik Ståls sägner. Utsikten härifrån är imponerande och så vidsträckt, att man, då man står här uppe, väl fattar skaldens ord: „och på oss såg fosterlandet och på fosterlandet vi“.

Anmärkningsvärdast bland sevärdheter i stadens omgifningar är dock *Karlbergs* 2 km. från staden belägna herresäte, tillhörigt öfverste Hugo Standert-skjöld. Ett besök på stället tillåtes beredvilligt af egaren. Det är icke utan skäl man kallat Karlberg en blixtrande ädelsten i det smycke af naturskönhet, som pryder det vackra Tavastland. Natur och konst hafva här räckt hvarandra handen och stora kostnader nedlagts på att aftvinga stället all den fägring, hvaraf det är mäktigt. Konstgjorda skogsträsk, springbrunnar, jaktparker med dyrbart villebråd, och sist det djärft uppspringande *Aulango*-bärg, från hvilket erbjuder sig en ej lätt förgäten utsigt öfver det vidsträckta skogspanoramaf.

Den, som har lust, kan antingen med skjuts eller bantåg vidare färdas 7 km. norr om staden till *Parola* militär-läger med dess af Sjöstrand modellerade, till minne af kejsar Alexander den II:s besök år 1863 uppresta monument. Dess tysta aftäckande år 1868 gaf Z. Topelius motivet till hans vackra dikt „Lejonet på Parola malm“.

Från Tavastehus kunna vi fortsätta med bantåg till Tammerfors, men då vi enkom tagit tid på oss, för att lära känna naturskönheterna i Tavastland, välja vi den vida intressantare vägen med ångbåt (regelbunden förbindelse) till *Valkiakoski*. Till en början passera vi en smal farled mellan välodlade stränder förbi slottet och parken till vänster och Karlberg till höger. Talrika vackra egendomar framskymta vid Vanajavesis stränder. *Hattula* nya kyrka visar sig, sedan vi passerat *Mierola* bro. Farleden går nu öfver en öppnare fjärd och afviker vid *Lahdentaka* gamla herresäte mot nordväst öfver den stora *Vanajaselkä*. Kontrasten mellan de bebyggda, nästan leende stränder, vi nyss lämnat, och de af mörk barrskog ända till den steniga strandbrädden beklädda, så godt som obebodda, hvilka nu möta oss,

är skarpt i ögonen fallande. Förbi *Lahtis* gård, *Sääksmäki* kyrka, *Voipela* och *Rapola* egendomar nalkas vi småningom *Valkiakoski* pappersbruk.

Här kunna vi lämpligen hvila ut i någondera af de båda hotellen samt under rasten bese bruket och forsen.

Från *Valkiakoski* fortsätta vi sedan färden vattenvägen norrut. Nästan daglig ångbåtslägenhet finnes därifrån till *Kaivanto*. Vi fara nu öfver *Mal-lasvesi* och *Roine*. Farleden med sina djupa vikar, skogbevuxna uddar och talrika yppigt grönskande holmar är i hög grad anslående. Vi afstiga vid *Kaivanto* genom åsen mellan *Roine* och *Längelmänvesi* grädda kanal.

Vi befinna oss nu i omedelbar närhet af de vida berömda och af skalden besjungna *Kangasala*-åsarne. Mången kännare af vårt land har gifvit dessa åsar första priset bland dess naturskönheter. Vid *Kaivanto* förse vi oss med nyckeln till den på *Kejsaråsen* uppförda paviljongen. Från tornet på denna furubevuxna ås, kanhända den skönaste af alla i vårt på åsar dock så rika land, har man en oförgätlig utsigt: till vänster öfver den från *Topelii* diktning välbekanta *Raines* vida skärgård och dess odlade stränder med deras i fjärran vid horisonten mjukt vågiga kullar, mot nordväst nya furukrönta åsar och i öster *Längelmänvesis* vida fjärdar med skogiga kullar och höjder. *Runeberg* låter sin „Zigenare“ önska att hans barn måtte födas vid denna ås, på det att det i födslostunden måtte se „hur vår Herres värld är glad och härlig“. Och här berättas *Gustaf III* engång hafva utropat: „på detta ställe var det visst djäfvulen frestade vår Herre, visande honom all världens härlighet“. Sitt namn bär åsen till minne af kejsar *Alexander I:s* besök år 1819.

Härifrån är det icke långt till poststationen invid *Kangasala kyrka*, hvarest logis kan erhållas.

Den åldriga kyrkan har redan varit synlig från Kejsaråsen, likasom äfven den 3 km. därifrån vid Roines nordligaste hörn belägna *Liuksiala* kungsgård, känd såsom den olyckliga drottning Karin Månsdotters fristad efter Erik XIV:s störtande. Ett besök i kyrkan är icke utan intresse (porträtt af Karl XII, Karin Månsdotter och hennes dotter, prinsessan Sigrid som barn). I dess mot landsvägen vättande gafvel finnes den vidt omkring i trakten beryktade „blödande stenen“, hvarom legenden ännu fortlefver bland allmogen.

Kyrkan ligger vid foten af en ås, *Kyrkoåsen*, föga mindre berömd än den föregående. Den vy, som erbjuder sig härifrån (nyckeln till utsiktstornet medtages från kyrkbyn), förenar i sig de mest karaktäristiska dragen af det finska inlandets skönhet. Bland alla de växlande och härliga utsikterna torde dock den åt sydost, där den mäktiga Kejsaråsen utgör bakgrunden, djupast inpräglad sig i minnet.

Innan vi lämna Kangasala vilja vi dock ännu besöka en ås, den genom Topelii sylvia-visa „En sommardag i Kangasala“ för oss alla kärvordna *Harjula*-ås. Vägen hit går längs västra stranden af Vesijärvi till *Frantsila* egendom. På den ensliga och stilla åsen, säger en af våra författare, „känner man sig om någonsin vid den finska naturens hjärta och tycker sig förnimma dess slag“.

Från *Frantsila* fortsätta vi den korta vägen med häst genom vackra trakter till Tammerfors. Än bekvämare kan man göra det med bantåg från den närbelägna *Suinila* station.

Tammerfors är en idog och framåtgående stad, vackert belägen kring den 18 m. branta *Tampereenkoski* fors, hvilken förenar den stora Näsijärvis vat-

tenmassa med Pyhäjärvis. Staden erhöll sina privilegier år 1779, men vann sin betydelse först sedan den år 1821 (efter Alexander I:s besök 1819) förklarats för fristad. Den är nu Finlands förnämsta fabriksstad och hvad folkmängden beträffar den tredje i ordningen (20,132 invånare). Dess västra del är regelbundet bebyggd och prydes af många rätt ståtliga hus. Den arbetareförstad, som småningom uppstått på forsens östra strand, „Skyttylä“ kallad, uppfördes på *Hatanpää* egendom underlydande arrende mark och inköptes år 1876 af staden för en summa af 800,000 mark. De båda stadsdelarna förenas genom tvänne broar, en gångbro med imponerande utsikt öfver den skummande forsen och lägre ner en bred körbro.

Främst af alt draga *fabrikerna* vid forsen vår uppmärksamhet till sig. På västra stranden ligga bomullsspinneriet och väfveriet, anlagda på 1820 talet af den skotske kväkaren James Finlayson. Vid dennes afgang 1835 egde detta fabrik omkr. 500 spindlar och sysselsatte 50 arbetare, nu räknar det mer än 50,000 sådana spinnmaskiner samt omkring 2,000 arbetare. Midt emot på Skyttylä-sidan finna vi masugnen samt de stora linne och järnmanufaktur-fabriken, nedanom dessa på västra sidan Frenckellska pappersbruket, längre ned på östra sidan klädesfabriken och midt emot asfaltfabriken, träsliperierna, tändsticksfabriken, o. s. v. Intressantast äro de tre först nämnda inrättningarna.

Sedan vi besett *fabrikerna* intaga vi förfriskningar i den väl försedda lilla Restauranten *Strömparterren*, belägen på en klippa midt i forsen, och besöka härefter den *Nottbeckska parken*, strax ofvån för bomullsspinneriet, på hvars kontor vi utvärkat oss tillstånd härtill. Under våra vandringar i staden fästa vi oss för öfrigt vid den nya vackra stenkyrkan (arkitekt: Th. Decker) och vid de staden i norr och sö-

der genomskärande esplanaderna. Snart nog hafva vi funnit det olika tycke, publiken här eger mot den i Tavastehus. Arbetarebefolkningen är i hög grad öfvervägande och af det militära och pedagogiska, som utmärkte grannstaden, finnes knappast ett spår.

Emellertid hafva vi snart besett stadens sevärdheter. Vi begifva oss därför förbi ofvan nämnda kyrka till *Pyynikkä* berömda ås, på hvars högsta kam finnes ett utsiktstorn. Härifrån hafva vi vidsträckta vyer öfver *Näsijärvi* i norr, *Pyhäjärvi* i söder och staden i öster. Det berättas att då Gustaf III på Kangasala åsen hade fält sitt ofvan anförda yttrande, hans gunstling Schröderhein hade svarat: „nej, Ers Majestät, det var icke här, utan på *Pyynikkä*.“ Sedan vi äfven besökt den lilla romantiska klippdalen, känd under det klassiska namnet *Thermopyle*, hvila vi ut i den goda Joselinska restaurationen och återvända därifrån med en af de små ångsluparna öfver *Pyhäjärvi* till staden.

Innan vi lämna Tammerfors kunna vi dock icke försumma en tur till *Nokia*. Vi hyra oss ett åkdon och fara sålunda öfver *Pyynikkä* ås, passera vid nedfärden från denna tvänne rullbroar, inrättade för att med ångkraft från *Näsijärvi* till *Pyhäjärvi* öfverbefordra oräkneliga sågtimmer, komma till *Tiikonharju* ås med dess härliga utsikt öfver den holmbeprydda *Pyhäjärvi*, resa vidare förbi flere gods och nära sjöstranden vackert belägna bondgårdar, genom odlade egor och täcka skogsdungar, uppstiga för den höjd, där *Birkala kyrka* är belägen, passera ytterligare par herregods och anlända slutligen till den sju km. långa *Nokia ström*. Strax ofvanför *Emäkoski* vattenfall ligger här på en höjd med en särdeles anslående utsikt öfver *Pyhäjärvi* den vackra *Nokia* egendom. Här har människan underlagt sig den obändiga kraften i den stolta strömmen, där den från *Pyhäjärvis* mynning skummar fram till *Kuolovesi* mellan dystra,

brådstupande klippstränder bevuxna med mörka slokande granar, och tvungit jätten att beskedligt slipa trä för en trämassfabrik. De finnas, hvilka äro mer anslagna af vyerna vid Nokia, än af dem vid själfva Imatra.

(Den, som ger sig tid till en längre vistelse i Tammerfors, bör därunder ingalunda försumma en af de dagliga rundturerna med ångslup kring *Pyhäjärvi*. Längre utflykter till *Vesilaks* och *Teisko* natursköna socknar löna äfven mödan.

Har man direkt med bantåg anländt till Tammerfors från Tavastehus, kan man äfven lätt härifrån besöka de berömda åsarne i *Kangasala*. Utfärden kan då göras på en dag, billigt nog. För den som kan egna två dygn åt besöket har turistföreningen rekommenderat följande särdeles lämpliga anordning: med häst från Tammerfors till Kejsaråsen och Kaivanto, nattkvarter å Huutjärvi gästgifveri eller i Kangasala kyrkoby, tidigt morgonbesök på Kyrkoåsen, roddfärd till Frantsila och Harjula ås, återfärd till Tammerfors från Suinula station på Wasa-banan (tågens afgångstider böra noteras). Afstånden äro: Tammerfors till Kyrkoåsen 18, härifrån till Kejsaråsen 5 å 6 samt till Harjula och Suinula 9 å 10 km. Från Tammerfors återvänder den, som här önskar afbryta resan, med bantåget till Helsingfors.)

Vi fortsätta emellertid med en af de alla dagar (utom söndagen) till Ruovesi från *Mustalahti* brygga gående ångbåtarna. Snart nog äro vi ute på den öppna *Näsijärvi*. Ännu efter en och en half timmes färd se vi de höga fabrikspiporna i Tammerfors, tills dessa vid en krökning i farleden försvinna ur vår åsyn. Färden öfver *Näsijärvi* är tämligen enformig och om dess många djupa vikar få vi därunder knapt en aning. Vi passera den ena fjärden efter den andra, mellan å ena sidan *Teisko* och å den andra det af Runeberg besjungna „fogelrika“ *Kuru* kapell. Genom ett par smala sund gör ångbåten plötsligt ganska tvära vändningar och efter inalles omkring fem timmars färd glider den in i *Murola* kanal inom Ruovesi socken, en af de vackraste passager, som möta oss under färden i vår inlandsskärgård. Till höger om kanalen finnes en byggnad, hvori de resande, som här önska stanna, gratis få bo i två dygn och

erhålla mat för billigt pris. Mången begagnar sig äfven här af, ty omgifningarna äro i sanning icke utan skäl ryktbara för sin naturskönhet. Medan ångbåten passerar slussen, hinna vi godt göra en promenad till den åt höger från landsvägen belägna *Murola* fors och njuta af den anslående utsikten åt båda sidor om bron, som leder öfver forsen. Nu begynner resans vackraste del och färden går fram mellan holmar och stränder, till största delen rikt skogsbevuxna, genom tvära svängningar och smala sund. Talrika vackra gårdar och egendomar fångsla ögat öfveralt på stränderna. *Kauttu* kanal passeras och vi komma in i den täcka, med holmar tätt beströdda *Ruovesi* sjö. Efter en mängd krokar och svängningar lägga vi till vid socknens stora kyrkoby, där vi erhålla godt kvarter.

Vi besöka det närbelägna *Rietoniemi* hemman, där Runeberg konditionerat såsom ung student, bese kvarlefverna af „Runebergs björk“. på hvars knotiga grenar skalden enligt sägen älskade sitta, läska oss ur den klara källa, som likaså bär skaldens namn, och promenera därefter ett stycke framåt till *Poukka* ås, från hvilket vi hafva en förtjusande utsikt öfver *Ruovesi* sjö och dess holmar. Från allmänna landsvägen invid åsen vika vi sedan, ledsagade af vår medtagna förare, öfver kyttland och skogsbackar till den 5 km. från kyrkbyn belägna ofantligt djupa, af brantstupande höga bärgväggar omgifna *Kovero* sjö, beundrad för sin dystra och storslagna skönhet. Med en liten båt färdas vi längs sjön till dess ena ända och vandra till det 1 km. aflägsna *Kivioja* torp. Från det närbelägna *Kangas* hemman i *Mustajärvi* by åka vi sedan tillbaka (6 km.) till kyrkbyn.

Efter att sålunda hafva skådat *Ruovesi* närmast till hands liggande sevärdheter, afresa vi med skjuts till *Filppula* järnvägsstation i så god tid att vi där sammanträffa med det norrut gående tåget.

Vi medfölja detta till närmaste station, *Kolho*, och stiga strax efter ankomsten hit ombord på den till *Keuru* kyrkoby gående ångbåten.

Sedan *Kolhonselkä* passerats, mötas vi af mestadels smala vatten med vackra vikar och talrika skogiga holmar. Vi lägga till vid *Mänttä* brygga, nära till hvilken pappersbruket, träsliperiet och sågen med samma namn äro belägna. Efter ett kort uppehåll fortsätta vi till kyrkoby, där vi efter omkr. tre timmars resa landa på aftonen.

Tidigt följande morgon fortsätta vi med skjuts landsvägen (60 km.) till Jyväskylä. Från några väldiga backar hafva vi under resan utsikt öfver *Petäjävesi*.

Jyväskylä (2,597 invånare), mellersta Finlands hufvudstad och centrum för dess andliga intressen, gör på oss, regelbundet byggd invid stranden af Päijäne och lifligt trafikerad som den är, ett rätt angenämt intryck. Sedan vi besett seminariibyggnaderna och ifrån *Syrjänharju* tallbevuxna ås tagit en öfverblick af staden och dess omgifningar, afresa vi strax på eftermiddagen med en liten ångslup till *Haapakoski*. Vi bese här de tre forsarna och de vid dem byggda sågarne. De dystra, skogbevuxna stränderna anslå oss särskildt. Härifrån hyra vi en båt för den omkr. 10 km. långa färden öfver den på holmar rika *Leppävesi* till *Kuhankoski*, mellersta Finlands mäktigaste fors, där vi taga ny båt öfver *Laukaavirta* till den prydliga och välbelägna kyrkoby i *Laukkas* socken. Vi tillbringa här natten och fortsätta därpå ytterligare vattenvägen 6 km. genom denna sockens måhända skönaste trakter till *Kuusankoski*, bestiga det ofvanom forsen belägna *Oitinmäki*, njuta af de anslående vyer, som härifrån utbreda sig för våra ögon, och hyra oss åter ny båt å den närbelägna *Saarikko* gård. Efter 8 km. rodd öfver det vackra *Vatianjärvi* möter oss *Kapeakoski* fors. Äfven här

afstiga vi och fägna oss åt anblicken af det vidsträckta panoramat öfver den omgifvande egendomliga naturen. Härifrån vandra vi några kilometers väg till *Loukes* gård, fortsätta så till *Äänekoski* och tillbringa hos den gästfria egaren af *Piilola* gård resten af dagen, därunder icke försummande tillfället att fiska i forsen.

Följande morgon afresa vi med ångbåt (som dock afgår endast par gånger i veckan) genom en en till början trång, på holmar och vikar rik farled, i *Sumiais* socken, men senare öfver den öppnare *Keitele* sjö till

Viitasaari, slutmålet för vår resa, denna det inre landets kanske härligaste socken, genomskuren af den vattenrika *Keitele* stråten, hvilkens djupa vikar tränga öfveralt långt in i landet, under det mäktiga forsar förmedla vattnets öfvergång från den ena sjön i den andra. Vi tillbringa här par dagar i den vackert belägna och snygga kyrkbyn, i närheten af hvilken, såsom ett enkelt monument anger, den „finska historiens fader“, *Henrik Gabriel Porthan* föddes. Trakten är en af de fiskrikaste i hela landet och vi ångra aldrig de färder vi företaga till flere af *Keiteles* för sina ovanligt natursköna omgifningar berömda armar (*Vuosjärvi*, *Muurue* m. fl.).

(Den, som icke kan ställa sin resa så, att denna sammanträffar med ångbåtens afgang från *Äänekoski*, kan härifrån fortsätta landvägen till *Viitasaari*; likaså kan *Äänekoski* bekvämt uppnås längs den 57 kilom. långa landvägen från *Jyväskylä* genom *Laukkas* och *Sumiais*. men vattenvägen är, om än besvärligare, dock vida intressantare. Från *Jyväskylä* kan man äfven återvända med ångbåt till *Lahtis* station på *Petersburgska* banan och därifrån till *Helsingfors*).

Från *Viitasaari* vända vi tillbaka till *Äänekoski* och göra härifrån en afvikning till den närbelägna *Saarijärvi* socken, hvars dystra, allvarliga naturskönhet redan genom *Runebergs* diktning är oss så väl bekant. Det var här skalden inspirerades till sitt

stora epos Elgskyttnarne, det var här han upptäckte på de öde moarne bonden Paavo, denna typ för det finska folket. De djupa skogarna med sina mörka sjöar tjusa oss ännu. Men odlingen har äfven här omgestaltat åtskilligt och den stora välbygda kyrkbyn påminner minst af alt om ödemark. Utan att vi sett Saarijärvi, hade dock vår resa, då vi engång färdades fram i dess omedelbara närhet, varit förfelad. Från Saarijärvi fortsätta vi längs en tämligen backig och föga intressant landsväg, till Jyväskylä (60 kilometer).

(Vill man afbryta resan i Saarijärvi, kan man göra detta genom att begifva sig landvägen till *Keuru* station på Vasabanan och därifrån med järnväg till Helsingfors).

Från Jyväskylä resa vi med ångbåt öfver *Päijäne* till *Lahtis*. Den något enformiga färden, som dock här och där afbrytes af lifligare taflor, räcker omkr. 12 timmar.

(Från Lahtis jernväg till Helsingfors).

Vi hafva anländt till Lahtis en af de dagar, då ångbåt afgår till *Heinola*. Lahtis köping eger intet af intresse och vi fortsätta därför omedelbart den 3½ timme långa färden till den lilla, treffiga staden, (1,292 invånare), där den fångslar oss genom sitt synnerligen vackra läge mellan *Ruotsinjärvi* och *Konnevesi* sjöar invid *Jyränkö ström*. Härifrån företaga vi slutligen en tur nedför den i industrielt hänseende så betydelsefulla *Kymmene älf* med dess många pittoreska forsar. Med ångbåt (2 ggr i veckan) komma vi till *Koskenniska* (15 kilom.), därifrån med roddbåt till *Mankola* by (12 kilom.), gå förbi en 3 kilom. lång sträcka af forsar och fortsätta med båt utför *Kaurama* fors och öfver *Iitis kyrkosjö* till kyrkbyn i nämnda socken. Här hyra vi ett åkdon och begifva oss till *Pilkanmaa* (omkr. 15 km.), taga åter båt och resa delvis längs en särdeles pittoresk stråt emellan höga bärg till *Kyöparilä* fors (3 kilom.), passerande där-

under äfven ett mindre strömfall, på hvars östra strand vi se *Oravala* gård med dess vackra ekar. Vi passera vidare *Pesänkoski* och *Lapankoski* forsar, förbi hvilka vi draga båten öfver land. Nedanför sistnämnda fors bestiga vi den höga *Pukinsaari* holme, fara vidare ned för *Rapankoski* och uppnå nu den af höga, skogsbeklädda bärg omslutna *Kuusankoski* (10 kilom. från *Oravala* gård). Här afstiga vi och aflägga ett besök i *Kymmene* pappersbruk, träsliperi och cellulosafabrik, äfvensom i det på en holme i älven belägna *Kuusankoski* träsliperi och cellulosafabrik. Från bärgen omkring *Koskela* hemman erbjuda sig ypperliga vyer öfver älfdalen. Från *Kymmene* bruk taga vi sedermera skjuts till *Ahola* gård, bese den närbelägna 1 kilom. långa *Kelttis ström* och fortsätta därefter till *Kouvola* station (5 kilom.) på S:t Petersburgs banan, hvarifrån vi äntligen återvända med bantåg till utgångspunkten för vår rundresa, *Helsingfors*.

(Såsom vi ofvan flerstädes framhållit, kan resan lämpligen afbrytas på åtskilliga orter och efter behag förkortas.)

II.

Till Åbo och Mariehamn via Västra Nyland.

Den sydfinska skärgården har sitt egna behag, och vi böra ingalunda försumma att göra dess bekant-skap. Naturen är här yppigare än vid insjöstränderna, flere ädla träslag gifva öarna i den inre skärgården en annan karaktär och den yttre skärgårdens granit-holmar återfinnas icke annorstädes i landet. Äfven herskar ett mycket rörliga lif på hafsytan, än på de vidsträckta ofta ödsliga insjövattnen, där ej sällan endast lommens skri afbryter tystnaden. Talrika seglare möta oss och om våren fångsla skaror af sjöfåglar vårt öga, under det örat lyssnar till den rundt omkring klart ljudande allsången.

Vi göra för den skull en lusttur till Åbo och Mariehamn och förena därmed en liten afstickare till västra Nyland, hvarest den vackra *Lojo* socken med alt skäl för anspråk på ett besök. Kl. 9 f. m. afgår tåget och kl. 1,54 äro vi vid *Lojo* station på Hyvinge-*Hangö* banan. Därifrån leder vägen genom en granskog 3 1/2 km. till *Lojo backe*, från hvilken man har en präktig utsikt öfver omgifningen och hvarest vi erhålla logis i den stora välförsedda byn. Vi besöka den äldriga närbelägna kyrkan med dess nyligen resta-

rerade medeltida tak- och väggmålningar och förse oss vidare från Lojo kalkbrott med några stuffer till minne af vår vistelse här.

Därpå företaga vi en synnerligen behaglig båt-färd på den berömda *Lojo sjö*, 26 km. rundt omkring den med yppig vegetation bevuxna *Storön*, rik på kalkbrott och öde lämnade grufvor. Vi passera det vackra *Karkkali sund*, landstiga på den för sin park-artade vegetation ryktbara *Karkkali udde*, besöka den 10 m. djupa och 20 m. långa Kalkstensgrottan vid *Torhola* och återvända till Lojobacke. (Den som vill, kan rasta på *Maila* rusthåll på *Storön* och därifrån vandra 16 km. längs landsväg öfver par färjor till *Kyrkstad*, i närheten hvaraf ligga *Gerknäs* och *Virkby* haltpunkter på Hangö banan, med hvilken vi fortsätta västerut).

Följande dag resa vi med tåget åt Ekenäs till, passera det vackert belägna *Virkby* och afstiga vid *Karis* station. Med häst från gästgifveriet färdas vi härifrån till ruinerna af det gamla *Raseborgs slott*, Bo Johnsson Grips forna borg, pittoreskt belägna på en brådbrant klippa vid stranden af den lilla Snapper-tuna ån.

En afbildning jämte plankarta af ruinerna samt en intressant historik öfver borgen ingår i Turistföreningens årsbok 1890. Från det närbelägna *Broby* gästgifveri fortsätta vi till Ekenäs (äfven vacker båtled, 13 km. lång).

(Den, som mindre intresserar sig för fornminnen, än för nutidens rastlösa arbete, kan utbyta färden till Raseborg emot en tur från *Karis* station till *Fiskars* bruk (9½ km.), landets första mekaniska verkstad och finsmidja. Ståtliga byggnader, vacker park, vidsträckt och omväxlande utsikt. Bruket grundlades redan 1649, inköptes 1822 af bärgrådet J. v. Julin och nådde under hans ledning sin stora betydelse. Härifrån går vägen (4 km.) längs *Borgby* sjö till *Skuru*, hvarifrån en särdeles vacker farled med roddbåt eller ångbåt (flere gånger i veckan) till Ekenäs. Ger man sig tid därtill, kan man sedan ännu härifrån göra en afstickare fram och tillbaka till Raseborg).

Ekenäs är en liten stad på östra sidan om *Pojo vikens* mynning. Sina stadsprivilegier erhöll det redan 1546, men eger ännu icke mer än 1,953 invånare. Dess porter är sedan längre tid tillbaka väl renommerad. Värda att beses äro kyrkan (uppförd 1653—66, altartaflan förmodas vara af van Dyck), den storartade järnvägsbron öfver *Pojo viken*, den täcka parken „*Hagen*“ och den smånätta restaurationen „*Knipan*“, delvis bygd ute i vattnet invid ångbåtsbryggan.

Från *Ekenäs* afgår alla dagar ångbåt till *Åbo* genom den vackra inre farleden. Till en början fara vi förbi det i skogen täckt inbäddade *Vesterby*, de härliga öarna *Gullö*, *Odensö*, *Sommarö* och *Danskog*, passera det från orientaliska kriget bekanta *Hvitsand* och den från kejsarbesöken ryktbara *Källviken* med dess vid stranden belägna kristallklara källa samt ankomma efter att hafva anlöpt *Lappvik* till *Hangö*.

Hangö, Finlands sydligaste stad, har såsom känt sin stora betydelse såsom landets viktigaste vinterhamn. Om sommaren är dess kuranstalt den mest besökte i landet. Medan ångbåten lastar, hinna vi besöka *Drottningbärget* med „*Nordenskiölds bål*“ samt den vackra parken. Tre km. utanför hamnen se vi på några klippor ruinerna af de gamla svenska befästningsvärken *Gustafs värn*, *Gustaf Adolfs fäste* och *Mejerfelt*. Här utkämpades 1714 mellan svenskar och ryssar en sjödrabbning, i hvilken Peter den store deltog. Sju km. söder om staden finna vi *Hangö fyr*, det från *Topelii* diktning bekanta „*Hangös öga*“.

Färden fortsättes förbi *Hangö udd* och öfver *Hangö fjärd* in i östra armen af *Kimito viken*, där båten landar nära *Bromarf kyrka*. Sedan *Finby kyrka* och *Sjölaks gård* passerats, inlöpa vi i den vackra *Strömma kanal*, passera *Matildedals*, *Tykö* och *Kirjakkala järnbruk*, nalkas så *Salo å*, hvarest till vänster på afstånd skymtar den forna *Hornska egendomen*.

Vuorentaka, ryktbar för de romantiska sägner, som därmed äro förknippade, kasta en blick på det ståtliga Armfeltska godset *Viurila*, passera vid mynningen af *Halikko* å det likaledes Armfeltska familjen tillhöriga fideikommisset *Aminne*, hvars karaktärsbyggnader dock skymmas af den vidsträckta och lummiga parken, och inkomma nu i själfva den smala och fula ån med dess flacka stränder, hvilkas enformighet afbrytes blott af bärget till höger, på hvilket *Uskela kyrka* reser sig.

Sedan vi legat öfver natten vid den oss föga intresserande *Salo köping*, fortsätta vi åter förbi flere egendomar, den på en vacker udde af *Kimito* landet belägna *Angelniemi* kyrka, *Lappdals* och *Vestankärrs* bryggor till *Sandö*, utanför hvilken ö 1809 stod en sjödrabbning. Härifrån går farleden öfver *Pemarfjärden*, till venster lämna vi *Attu* med dess silfvergrufva samt fortsätta genom det trånga, för ett bredvid liggande stort jordras beryktade *Terfsund* och den synnerligen vackra *Pargas* skärgård (särskildt anmärkningsvärd är trakten kring *Qvidja*, ett gammalt Flemingskt stamgods). Sedan vi passerat den öppnare *Vapparfjärden*, och beskådat den egendomliga *Kulho* klint till vänster, fara vi förbi *Lemo* udde, ryktbar från 1808 års krig („Den döende krigaren“ af *Runeberg*), tätt invid två små klippholmar, *Lappendalsholmarne*, där de fallna svenska och finska kämparne säges vara begrafna. Förbi *Vaarniemi* och *Ispois* egendomar, den senare ryktbar för den särdeles vackra efter *Katarina Jagellonica* benämnda, af stadsborna ofta besökta ekparken *Katrinedal*, inkomma vi slutligen i *Aura* å och anlända till *Åbo*.

Hela denna resetur från *Hangö* till *Åbo* genom den inre skärgården leder genom de naturskönaste trakter i landet. Otaliga leende öar, smala i flere krökningar gående sund och öppnare fjärdar omväxla med hvarandra. Genom de många invikningar ångbåten gör till bruken och godsens vid stränderna blir

resan visserligen något lång, men göres dock på två dagar och efterlämnar helt säkert ett af de angenämaste minnen.

(Andra båtar afvika vid Sandö längs norra delen af Pemar-fjärden, passera *Röfvarnäs* och fortsätta sedan längs stranden af *Kuustö* med dess talrika täckt belägna villor och landtgårdar (*Räfnäs*, *Thors*, *Jullas* m. fl.), tills *Lemo* udde uppnås och farleden blir densamma som ofvan skildrats).

Åbo är såsom känt Finlands äldsta stad och grundlades på sitt nuvarande ställe omkr. år 1300. Dess folkmängd stiger för närvarande till 30,096 personer. Vi kunna tryggt egna den forna hufvud- och universitetsstaden (till 1817 och 1827) åtminstone ett dygns uppmärksamhet. Om någonstädes i vårt land, befinna vi oss här på klassisk mark. I främsta rummet besöka vi den vördnadsvärde *St. Henriks katedralen*, till hvilken grunden lades år 1300 och hvilken är rik på historiska minnen, *solennitetssalen* i det gamla akademie-, numera hofrättshuset, bese *Per Brahes* och *Porthans statyer* och förflytta oss så med spårvagn till *Åbo-hus*, det gamla så minnesrika slottet vid *Aura* ås mynning, där bland annat *Erik XIV* suttit fången och hvarest man nu i hertig *Johans* forna rum inrättat ett historiskt museum. Slottet tjänstgör föröfrigt numera dels såsom fängelse, dels såsom magasin. På vägen dit fästa vi oss vid det på en bärgshöjd uppförde ståtliga *Kakola* cellfängelset. Vi besöka det eleganta *stadshuset* strax invid den nedra af de två öfver ån byggda broarna (god restauration), njuta af utsikten från „observatorie-backen“ eller „vårdbärgen“ på motsatta stranden och företaga så en promenad till *Kuppis* park, där vi läska oss med vatten från den historiskt ryktbara *St. Henrikskälla*, vid hvilken enligt traditionen de första kristna finnarne döptes. I staden boklådor kan man föröfrigt förskaffa sig en „vägvisare för Åbo“, i hvilken alla önskvärda uppgifter rörande den numera förnämligast i industri-

elt och merkantilt afseende betydande staden kunna erhållas.

Innan vi lämna Åbo göra vi ännu en tur till den för sin naturskönhet så berömda och af skalderna mångfaldt besjungna *Runsala* ö, dit ångslupar afgå hvarje timme. Vi promenera i dess ekparker, besöka den efter skalden *Choraeus* benämnda källan, och återvända från „Allmänna promenaden“ (restaurationen).

Då det är vår afsikt att taga äfven skärgården mellan Åbo och Åland i närmare betraktande, välja vi en tur med en af de båda smärre båtar, som trafikera linien mellan Åbo—Åland och hvilka föra oss mellan talrika öar, holmar och klippor, anlöpande åtskilliga stationer, till Mariehamn. Mellan de med vackra villor prydda stränderna af *Runsala* och *Hirvensalo* öar komma vi ut på den rätt vidsträckt och tämligen enformiga *Ersta fjärd*. Men snart nog löpa vi in i den ögat fängslande *Nagu* skärgård med dess små holmar, hvilka likt höga med barrskog bevuxna kullar stiga ur vattnet. Farleden slingrar sig vidare längs smala sund, små vikar och fjärdar genom den äfvenledes endast af öar bestående *Korpo* socken. Härifrån styra vi öfver fjärden till *Houtskär*, mellan hvars tätt stående holmar vi söka oss fram till socknens kyrka och därifrån genom *Kivimaa*-sundet ut på det långa *Skiftet*, skiljevattnet mellan Åbo och Ålands skärgårdar.

Vi passera nu genom *Brändö* och *Kumlinge* till Åland hörande skärgårdssocknar och komma så åter öfver en större fjärd, *Delet*, till *Vårdö* socken. Sedan vi här farit genom ett smalt sund, öppnar sig farleden ånyo, *Vargata* fjärd möter oss och visar i söder en del ruiner af den från orientaliska kriget 1854—55 kända *Bomarsunds* fästning. Snart nog löpa vi in i det smala sundet tätt invid hvilket de förnämsta ruinerna äro belägna. Fästet kapitulerade den 16 au-

gusti 1854 och sprängdes af fransmännen och engelsmännen d. 1 september. Vid fredslutet förband sig Ryssland att icke framdeles anlägga några fästningar eller militäretablisement på Åland.

Ångbåten dröjer emellertid icke vid Bomarsund så länge att vi få tid att taga dess ruiner i närmare skärskådande, utan styr ut på den för sin sjögång mindre väl renommerade *Lumparen*. Farleden gör nu en svängning mot norr och nordväst och efter en stund vika vi in i *Kastelholms* sundet, där vi lägga till tätt inunder Kungsgården, midt emot de präktiga ruinerna af det från svenska väldets historia bekanta *Kastelholms slott*, ett af de äldsta i landet (antagligen från medlet af 1300-talet), en lång tid säte för ståt-hållarena öfver Ålands härad. År 1671 gästades slottet af Karl XI, som befann sig här på elgjakt. Åland var nämligen denna tid särdeles rikt på detta ädla villebråd. Denna vistelse har förevigats i den vackra operan „Kung Karls jakt“. Tyvärr medger oss tiden icke håller här att landstiga och besöka ruinerna, hvilkas omgifningar höra till de vackraste på Åland. Den utsikt, som erbjuder sig från högsta toppen af de pittoreska murarna, är emellertid rent af beundransvärd. Afgångssignalen ljuder och vi fortsätta till det för sina höga och branta stränder anmärkningsvärda *Färjsundet*, som ligger nästan midt inne i fasta Åland och hvaröfver en färja förmedlar samfärdsel mellan dess östra och västra delar. På sundets norra strand ses lämningar af vallar, uppkastade antagligen under svenska tiden. Båten återvänder efter denna invikning till *Lumparen* och styr söderut öfver fjärden, följande stranden af den vackra *Jomala* socken, samt uppnår efter det den passerat ytterligare ett sund och en liten fjärd den för sina täcka omgifningar berömda *Lemströms kanal*, fullbordad år 1882 till stort gagn för kommunikationen med Mariehamn. Sedan vi lämnat kanalen, i hvars närhet en finsk konstnärs koloni under flere

är uppslagit sina bopålar i Önninge by, dröjer det icke mera länge, innan vi nå målet för vår resa, den i en naturskön omgifning mellan två vikar belägna lilla staden *Mariehamn* (618 invånare).

Vi taga in på stadens societetshus invid östra hamnen nära landningsbryggan, göra på fem minuter en tur genom staden, som hufvudsakligen består af envånings trähus radade längs en enda gata, samt gå så ned till den invid stranden belägna „Holmen“ och kasta en blick öfver det inskärslandskap, som därifrån presenterar för oss en i hög grad anslående anblick. Under denna korta spatsertur är botanisten redan i tillfälle att konstatera att han befinner sig omgifven af en flora, väsentligen olik fasta landets, och äfven den mindre naturkunnigas öga undgår icke att fästa sig vid växtformer, som göra på honom ett främmande intryck, såsom t. ex. vid de nära stranden växande genom sin grågröna grönska afstickande haf-tornbuskarna. En helt annan vy möter oss från stadens tvärs öfver belägna västra hamn med dess branta stränder och friska hafsvindar. Vi stärka oss här med ett bad i den nya propa badinrättningen, hvilken under de senaste åren gjort Mariehamn ryktbart och dit lockat mången gäst såväl från denna, som andra sidan Östersjön.

Under de par dagar, vi uppehålla oss i Mariehamn, försumma vi icke att vandra till den närbelägna för sin parkartade vegetation (alm, ask, ek, lönn, hassel) berömda *Ramsholmen* (rodd öfver det lilla sundet erhålles i ett invidliggande torp). Sex km:s landsväg norrut från Mariehamn ligger *Jomala prästgård* vid det täcka *Dalkarbyträsk*, på hvars södra strand det höga *Kasbärget* reser sig. Nära till prästgården den rätt vackra kyrkan. Fyra km. öster om staden är den af oss redan passerade Lemströms kanal belägen, men en roddtur hit erbjuder de mest växlande vyer och vi

kunna därför icke försumma detta tillfälle att i lugn njuta af Ålands natur.

(För den, som dröjer längre tid på Åland, rekommenderas en utfärd till *Kastelholms* ruiner, vidare till *Saltvik* socken och dess naturskönt belägna kyrka, *Borgö* bärgkulle med lämningar af s. k. vikingaborg och det likaså nära liggande *Berdby* med dess mycket besökta grotta. Från *Orrdalsklint* och *Åsgårda Kasbärg*, Ålands högsta bärg, utsikt öfver hela norra Åland och Bottniska viken. Slutligen bör man ej försumma att besöka det på natursköna ställen (t. ex. *Bärgö* och *Bastö*) så rika *Geta kapell*: i ett af dess bärg *Djupviksgrotta*.)

Vi återvända emellertid från Mariehamn och följa denna gång med en af de större ångbåtarna, som landa vid dess västra hamn, gå längs södra sidan af Åland, anlöpa *Degerö* väl belägna tullstation och passera här-efter mellan öar, holmar och klippor, hvilka mestadels äro bevuxna med gles barrskog eller ock helt kala, såsom de hvilka omgifva de stora fjärdarne *Delet* och *Skiftet*. Vi komma så åter in i *Korpo* skärgård, passagera blifva trängre, vegetationen rikligare, och slutligen löpa vi förbi de härliga stränderna af *Runsala* in i *Aura å*. Denna resa göres betydligt hastigare, än den genom inre skärgården, hvilken senare tager ett dygn i anspråk. Från Åbo fortsätta vi sedermera äfvenledes genom den yttre farleden åt öster öfver *Erstan* och *Örfjärden*, åt sydost öfver *Gullkrona fjärd*, vidare genom *Hiittis* skärgård och öfver den vidsträckta *Hangö fjärd*, tills vi landa vid *Hanyö stad*. Genom att sålunda för återresan välja en färd genom den yttre farleden, komplettera vi vår kännedom om vår skärgård och skola helt vist icke ångra bekantskapen med den visserligen något ödsliga, men så mycket kraftigare naturen i själfva hafsbandet med det mer manliga behag, som utmärker densamma. Efter ytterligare några timmars resa genom den Ny-ländska skärgården äro vi åter i *Helsingfors*. Ekenäs anlöpes denna gång icke, men väl få vi än engång njuta vid anblicken af de oändligt växlande vyer, som

åt olika håll öppna sig, då vi passera det i många bukter sig slingrande *Barösund* och hvilka väl förtjäna att beskådas flere gånger, isynnerhet om belysningen icke är densamma. På ett område af blott 100 kv. km. ligga i denna trakt kringströdda i hafvet icke mindre än 600 å 700 holmar och klippor.

III.

Genom östra Finland till Kajana, Uleåborg och Aavasaksa.

En tur genom östra Finland till landets nordliga delar är visserligen lång nog, men här äfven att bjuda på oändligt mycket af intresse. Den kan dessutom flerstädes afbrytas och den resande från dessa ställen lätt, bekvämt och snabbt återvända.

Vi utgå åter från Helsingfors och resa med nattåg till *Viborg*. Redan år 1293 grundlade Tyrgil Knutsson här Viborgs slott. Sina privilegier erhöll staden under Erik XIII år 1403. År 1710 kom den under ryskt välde, men återinförlifvades år 1811 af kejsar Alexander I jämte närliggande trakter med Storfurstendömet. Betydande såsom handelsstad (stor trävaruexport), är den äfven af stor vikt såsom centrum för sydöstra Finlands intellektuella utveckling. Med afseende å antalet invånare är den den fjärde af landets städer (20,763 inv.). Läget på en halfö i innersta bukten af Viborgska viken är vackert.

Vi företaga en särdeles intressant promenad åt väster från staden. Till en början stanna vi då vid

det gamla på en holme invid Åbo bro uppförda *slot-tet*, hvilket spelat en så betydande rol i Finlands historie. Trots talrika fientliga anfall, eldsvådor och vanvård kvarstår det ännu såsom ett af de vackraste minnesmärkena från det svenska väldets tider. Det tillhör emellertid nu ryska militärstyrelsen. Vi lyckas dock få tillåtelse att bese det *) och uppstiga till dess 80 m. höga spets, hvarifrån en särdeles vacker utsikt belönar den möda, vi gjort oss. Vi fortsätta härifrån vägen till förstaden *Kron St. Annae*, besöka dess publika trädgård (restauration), bestiga det lilla utsiktstornet, hvarifrån staden och hamnen presentera sig rätt anslående, och vandra vidare till den berömda, friherrliga familjen Nikolaj tillhöriga parken *Monrepos*, hvilken alla dagar (utom tisdagar och fredagar) hålles öppen för allmänheten mot en ringa afgift, som tillfaller stadens fattiga. Denna Finlands största och vackraste park representerar i smått hela den finska naturen i alla dess växlande drag. Stora omkostnader hafva nedlagts därpå och äfven konsten gjort sitt till för dess försköning. Särskildt fästa vi oss vid Takanens vackra staty „Wäinämöinen spelande kantele“, uppställd längst borta i parkens nordvästra hörn.

Sedan vi ytterligare sett oss om här och där i staden bland dess kyrkor, gamla byggnader och val-lar, samt promenerat i dess lummiga esplanader, besöka vi det 1 km. norrut belägna *Papula bärget*, och kasta från den där uppförda paviljongen en afskedsblick på staden, slottet, befästningarna och hamnen. Utsikten är isynnerhet i aftonbelysning särdeles fängslande.

Och nu är det närmaste målet för vår vidare sträfvän — Saima kanal och Imatra fors, tvänne af vårt lands främsta storsverk, det ena människosnillet

*) Detta är dock ofta ganska svårt.

och människohandens, det andra naturens! Biljetter å 9 mark för färden till Imatra erhålla vi på hotel-len i Viborg.

Saima kanal, fullbordad år 1856, är i hela sin utsträckning från Viborg till Lauritsalå 59,3 km. lång och möjliggör en direkt förbindelse mellan hafvet och det stora ostfinska vattensystemet ända upp till Iden-salmi (63° 50'). Kanalens stigning utgör 80 m. En färd längs denna kanal erbjuder en nästan oaf-bruten följd af ständigt växlande och anslående land-skapsvyer och blir därigenom, om än på grund af de talrika (28) slussarna något lång, dock på intet sätt tröttande. Fastmer utgör den, isynnerhet vid vackert väder, en af de härligaste turer, man kan företaga i vårt land.

Vi stiga ombord på någon af morgonbåtarne vid kajen midt emot Viborgs gamla slott, fara genom järnvägsbron och komma så in i Viborgska vikens nordligaste ända. Vackra villor och landtgoods rundt omkring fägna ögat. Vid *Lavola* begynner kanalen och här möter oss dess första sluss. Vi fästa oss särskildt vid den artistiskt bygda villan *Onnila* på vänstra och, sedan vi passerat slussen, vid den vackra *Lavola* herrgård på högra stranden. Resan fortgår nu mellan leende stränder, fullströdda med eleganta villor. Snart inkomma vi i en liten sjö och anlända till *Juustila*, hvarest finnas tre på hvarandra tätt följande slussar. Trakten är tätt och väl bebyggd och ett tillhåll för ryska sommargäster (hotell). På kanalbanken ser man här den första af de minnes-stenar, hvilka på skilda ställen längs kanalen äro uppresta till minne af de högre och lägre ställda män, genom hvilkas nit och värksamhet det stora arbetet blifvit utfördt.

Kort efter det vi passerat slussarna, löpa vi in i den lilla täcka *Parvilainen* sjö och därpå efter en längre färd genom kanalen (fyra slussar) i *Särki-*

järvi. Vid ändan af denna sjö vänder ångbåten plötsligt åt väster och fortsätter längs den genom ett högt näs sprängda kanalen mellan en klippvägg till höger och ett härligt af en särdeles vacker villa prydt skogsparti till vänster. Detta ställe, *Taipale*, är måhända det skönaste i hela kanalen. Strax här-
 efter komma vi ut i en öppnare sjö, *Rättijärvi*, som tjusar oss med sina löfbeklädda stränder och talrika små holmar. Vid dess norra ända landa vi och begifva oss till det närbelägna hotellet.

Härifrån leder en 36 km. lång landsväg till *Imatra*. Vi sätta oss i diligensen och anlända efter omkring 3 timmars färd till Imatra hotell. Vägen har varit tämligen enformig, men ju närmare vi nal-
 kas forsen, hvars dån vi förnimma redan på tre km:s afstånd, desto mer vaknar åter vårt intresse, som upplifvas äfven af flere vackra utsikter, hvilka nu öppna sig öfver Vuoksen-dalen.

Engång framme vid Europas mäktigaste fors, kunna vi ej skiljas från denna förr än vi tagit dess förnämsta märkvärdigheter i ögnasigte. Och härtill offra vi gärna par dagar, helst vi under dessa äfven blifva i tillfälle att fördrifva tiden med forellmete i forsen.

Sammanträngd mellan endast 40 m. från hvar-
 andra stående klippväggar, banar denna väg för hela det östra systemets kolossala vattenmassor och utgju-
 ter enligt beräkning 1,773,000,000 liter vatten i tim-
 men eller mer än half miljon i sekunden. Dess längd är icke mer än 325 och dess fallhöjd endast 20 m.,
 men den enorma vattenmassan med dess mäktiga
 hvirflar och alt öfverröstande dån fångslar åskådaren
 och nästan berusar honom. Vi betrakta forsen från
 olika ställen och tjasas ständigt af nya intryck. Ett
 stycke ofvanför fallet låta vi sätta oss öfver till mot-
 satta stranden, ty forsen förtjänar väl att äfven här-
 ifrån beskådas.

Endast 4½ km. söderut följa tätt på hvarandra de af våra målare ofta afbildade Vuoksenfallen *Kyyrönkoski* oeh *Myllykoski-Vallinkoski*. Forsarna här äro väl af mindre betydighet, men naturen rundt omkring mer leende än vid Imatra och vi skulle ha gjort en stor förlust, om vi icke gjort en utflykt dit.

(Den, som ger sig tid därtill, bör icke häller försumma att resa 20 km. åt söder till *Jääskis* kyrka. Under färden har man tillfälle till talrika utsikter öfver Vuoksens storartade flod, såsom särskildt t. ex. från *Jääskis* nya bro (den längsta järnbro i landet, 150 m. lång) eller *Rapomäki* höjd; båda nära kyrkan).

På hotellet göra vi oss underrättade om de till Villmanstrand afgående ångbåtarnas (dagliga) turer och följa så den västra landsvägen tätt utmed Imatras strand ända till början af forsens utflöde. Vid *Vuoksenniska* gå vi ombord och uppnå efter en isynnerhet i klart väder förtjusande tre timmars färd öfver sydligaste delen af *Saima* mellan oräkneliga öar och holmar den vid dess södra strand pittoreskt belägna lilla staden

Villmanstrand (1,703 invånare). Vi besöka badinrättningen i den vackra parken, den lilla „kejsarvillan“, där vår storfurste vistas vid sina besök, då han inspekterar de till lägermöte utanför staden samlade trupperna, och uppstiga slutligen i utsiktstornet på en af den gamla fästningens redutter, hvarifrån vi skåda vida ut öfver staden och sjön med dess talrika lummiga holmar.

Från Villmanstrand styra vi nu vår kosa till Kuopio. Knappt någon annanstädes i världen kunna vi göra en sådan färd, omkring 400 km. lång, öfver i oafbruten förbindelse med hvarandra stående sjöar, en förbindelse, som knappast afbrytes af en enda fors.

Vi gå ombord med afsikt att afstiga vid Ny-slott och därifrån besöka Finiands kanske ryktbaraste ås, Punkaharju.

Till en början styr båten åt öster och snart därpå i nordlig riktning öfver „stora Saima“ samt vidare uppåt öfver mindre fjärdar med ständiga svängningar mellan de tallösa öarna. Så omväxlande än utsigterna äro, kunna vi icke undgå att erfara ett egendomligt intryck af ödslighet, då stränderna nästan öfveralt äro obebodda och trafiken på den vidsträckta vattenstråten utgöres nästan endast af stockflottor och planklodjor, bogserade af ångare. Blott undantagsvis möter oss en segelbåt. Men denna ödslighet saknar icke sitt behag.

Farleden utmärkes genom talrika mångformade hvita stenkummel, uppresta på stränderna, och vi närma oss *Puumala* sund, minnesvärdt i vår historia, emedan år 1788—90 års krig här tog sin början. Sedan vi passerat detta, styra vi åter i slingrande svängningar fram i en skärgård mellan fjärdar, hvilka oafbrutet växla benämningar, men med gemensamt namn kallas *Pihlajavesi*. Ju närmare vi nåkas Nyslott, en desto kraftigare karaktär antager naturen. Öarna likasom växa inför våra blickar och med dem äfven perspektiven. Utsikterna få mera lif och rörlighet och följa förtjusande vackra, den ena efter den andra. Vi hafva nu under natten tillryggalagt ungefär 150 km. och landa i den tidiga morgonen vid *Nyslott*.

Särdeles vackert beläget vid det strida *Kyrösalmi* sund, genom hvilket Haukivesis vatten flyter in i Pihlajavesis, utgör Nyslott centralorten för trafiken på Saimavattnen. Dess invånaretal stiger dock icke högre än till 1,543. Öfver grupper af anspråkslösa byggnader höja sig till vänster stadens och *Sääminge* landsförsamlings gemensamma nya tegelkyrka, i midten dominera den lilla ryska kyrkan, brandtornet och den höga belvédären „Hungerborg“ samt slutligen till höger det fängslande, allvarliga *Olofsborg*, denna Finlands vackraste fornborg, upp-

förd 1475 af Erik Axelsson Tott och ryktbar i de svensk-ryska gränsstridernas historia, slutligen efter talrika växlande öden på finska statens bekostnad restaurerad år 1870. Ett besök i detta slott, där det såsom en af våra författare uttrycker sig „höjer sin djupa röst till en bärgspredikan om hvad ett folk är skyldigt sin fädernejords ära“, utgör främsta målet för vårt uppehåll i Nyslott. Borgen är onekligen en af de intressantaste i hela norden*) och utsikterna från tornens högsta våningar (t. ex. från jungfruburen i kyrktornets femte våning, Kiltornets femte våning, andra våningen i bastionen Dick) visa oss måhända den vackraste profbit på vårt lands egendommiga skönhet. — Från slottet gå vi till „Hungerborg“ (restaurant), från hvars torn vi ega en icke mindre hänförande anblick. Åt hvilket håll vi än se, mötes blicken af en så förtjusande och underbar labyrinth af sjöar, öar och uddar, att den i ordets fullaste bemärkelse förvillas bland dem och förlorar sin orienteringsförmåga. En ungersk författare**) säger i en skildring af sina resor i Finland att han, om han vore finne, skulle föreslå en allmän nationalsubskription, för att på detta ställe uppresa ett högt torn, som skulle benämnas „fosterlandskärlekens monument“.

Då vi engång dröjt vid Nyslott, vore det oförlåtligt om vi icke gjorde en tur härifrån till *Punkaharju*, „Finlands krona“, såsom denna ås benämnes i Baedekers kända resehandbok. Sex gånger i veckan afgå ångbåtar hit från Nyslott. Mellan hundratals idylliska öar går färden till åsen, som 7 km. lång, 17—65 m. bred och 30 m. hög uppgstiger ur

*) En närmare beskrifning däröfver har J. R. Aspelin utgifvit: „Olofsborg. Berättelse om slottsbyggnaderna“. Med 22 illustrationer.

**) Dr Soltan Jelenffy.

Puruvesis klara vatten. Utländingar hafva prisat Punkaharju såsom en af de mest originella vyer i Europa, ja t. o. m. såsom „det skönaste ställe på jorden“, och sant är att den utsikt som från denna höjd öfver de gungande topparna af tall och björk på åsens branter vidgar sig, när och fjärran, åt alla håll öfver tallösa fjärdar, sund och holmar i den mest skiftande omväxling, aldrig skall förgätas. Här dröja vi hela dagen, promenera i doftande tallskogar, bada, fiska och rekreera oss i det trefliga hotellet samt återvända därpå till Nyslott. Återvägen kan äfven företagas (30 km.) till lands och är ganska vacker.

(Den, som föredrager en färd österut till *Ladoga* och *Valamo* med dess storartade kloster, ett af de förnämsta inom den grekisk-katolska kristenheten, framför en sådan norrut, kan från Punkaharju fortsätta till *Kesälaks* och därifrån landsväg (40 km.) till *Sordavala* samt återvända från Valamo öfver Ladoga till S:t Petersburg och så vidare per järnväg.)

Sex gånger i veckan finnes regelbunden ångbåtsförbindelse mellan Nyslott och Kuopio. Tidigt på morgonen begifva vi oss af. Under Olofsborgs murar styra vi uppför den hvirflande strömmen och fortsätta i nordvästlig hufvudriktning genom *Haukivesi* emellan talrika obebodda holmar. Vi uppnå så *Taipale* kanal, i närheten hvaraf *Varkaus* betydande mekaniska verkstad och sågverk ligga. Genom kanalen komma vi in i *Unnukkavesi*. De mest omväxlande och lifliga taflor möta oss nu. Alt fortfarande otaliga holmar, men stränderna äro leende och bebyggda. Vi styra in i *Leppävirta* ström, passera genom en lång pontonbro och landa vid Leppävirta brygga. Härifrån fortsätta vi allt fortfarande den angenämaste färd till *Konnus* kanal, hvars omgifningar framför alt hvad vi hittills sett under vår färd utmärka sig genom yppig och saftig vegetation. Denna kanal för oss in i den vidsträcktare *Kallavesi* och slutligen möter oss här anblicken af *Puijo-*

bärgets gröna hjässa och Kuopio domkyrkas hvita torn, sedan vi från Nyslott färdats inalles omkring 150 km.

(Den, som därtill har tid, kan uppehålla sig någon dag vid *Konnus* kanal, där han har tillfälle till utmärkt laxfiske).

Kuopio. grundlagdt år 1776, har ett tjusande läge vid *Kallavesi*. Dess folkmängd stiger redan till 8,882 invånare. Vår uppmärksamhet fästes främst vid den stora katedralen, uppförd 1803—1815 och inrymmande 4,000 personer. På det vackra torget framför densamma se vi J. W. Snellmans byst. Vi bese vidare läneresidenset, stadshuset o. s. v. Därpå göra vi ett besök i den vidsträckta „*Väinälönniemi park*“ (restauration, badinrättning). Med hyrkusk resa vi slutligen till det berömda *Puijo*-bärget. Så långt ögat når, ha vi från det här uppresta tornet en i sanning storartad utsikt öfver staden och näjerna vida omkring. Utom *Kallavesi* med sina otaliga öar utbreda ännu omkring tjugu sjöar sina speglar inför vårt tjusta öga.

(Utfärder från Kuopio kunna ytterligare företagas till *Fagerlös*, 4 km. i n. v. och *Neulamäki* bärg i n. o., hvarifrån en anslående vy öfver *Savilahti* vik och dess odlade stränder. Resan kan afbrytas i Kuopio och återvägen tages med bantåg ända till Helsingfors.)

Från Kuopio till Idensalmi underhålles daglig ångbåtsförbindelse. Vi afresa emellertid på eftermiddagen från Kuopio med en båt, som icke för oss längre än till Tuovilonlahti. Strax härefter passera vi *Toivola*, Sandels högkvarter under 1808 års krig. *Kallavesis* stränder äro mer odlade än de kring Saima och trafiken är här lifligare. Två täcka kanaler gifva omväxling åt den 10 timmar långa färden: det kanaliserade *Ruokovirta* sund, som förenar *Kallavesi* med *Maaninganselkä*, och *Ahkionlaks* kanal, som genomskär näset vid Maanings kyrka och för oss ut i *Onkivesi*.

Efter att hafva lagt till vid sist nämnda kanal, går ångbåten från *Maaninganjärvi* in i en mycket smal och lång vik, *Tuovilanlahti*. Denna vik, som en af våra landskapsmålare kallat „det vackraste Finland eger“, anslår genom sina branta pittoreska klippstränder, ofvanpå hvilka ligga sluttande åkerfält, äfvensom genom sin yppiga, om mellersta Europas erinrande växtlighet. På östra stranden finnes i klippväggen en slags grotta *Pirunpesä*, vid hvilken många vidskepliga sägner äro förknippade. Vi besöka härifrån det endast 3 km. aflägsna omkr. 46 m. lodräta vattenfallet *Korkeakoski* och tillbringa sedan natten i det inbjudande hotellet vid vikens ända, efter att hafva njutit af utsikten från dess verända. Med roddbåt fortsätta vi på morgonen till *Ahkionlahti* kanal, för att i god tid där inskeppa oss på den till Kuopio gående från Nyslott kommande båten.

Vi komma nu in på *Onkivesi* i Lapinlahti socken, anlöpa här åtskilliga bryggor, stiga upp genom *Nerkko* kanal till *Nerkkojärvi* och styra från denna smala sjö genom det vackra *Peltosalmi* in i *Porovesi*. Vid dess norra ända ligger

Idensalmi, den yngsta af våra städer. Staden erbjuder intet af intresse. Vi hyra oss där formanshästar för den 90 kilom. långa resan till *Kajana*, sedan vi först försett oss med några konserver för färden, under hvilken vi icke kunna göra oss räkning på någon synnerligen njutbar föda i gästgifverierna. Vägen för genom ödemarker, öfver ändlösa moar och kärrmarker.

Förrän vi rest längre bese vi dock de blott 5 kilom. från *Idensalmi* aflägsna monumenten vid *Virta bro*, minnesrik från 1808—9 års krig. Sven Dufvas och löjtnant Zidéns krigaregestalter framträda för vårt minne. I den närbelägna *Pölkkyniemi* gård hade Sandels en tid sitt högkvarter.

Och så fortsätta vi den enformiga vägen, hvars enda behag utgöres af de vidsträckta utsikterna högt utöfver de taggiga skogsåsarna. Här och där uppstiger ljusblå rökmoln från tjärdalarna. Slutligen anlända vi till

Kajana (1,220 inv.) Den anspråkslösa ödemarksstaden tjusnar oss genom sitt beundransvärda läge i ramen af djupa skogar. Vi skynda att besöka de ryktbara *Ämmä* och *Koivukoski* forsarna, hvilka täfla att öfverbjuda hvarandra i vildhet. Vi betrakta slussarna, genom hvilka dagligen stundom ända till 100 å 150 tjärbåtar utsläppas. Vi hyra en liten båt och företaga en tur upp och ned för *Kuurna* och *Petäinen* omkr. två kilom. ofvan om staden belägna forsar samt besöka Lönnrots stuga på Haukola äng, hvari den store fosterlandsvännen ordnat sina Kalevala-samlingar och spelat sin kantele. Återvända, försumma vi ej håller att bese hr Renfors fabrik och utställning och företaga ytterligare en utfärd till det i stadens närhet liggande *Pöllyvaara* bärg, hvarifrån vi hafva en i sitt slag högst tilltalande och storslaget värkande utsikt. (Nyckeln till utsiktstornet fås på gästgifveriet eller hos hr Renfors). På vägen dit passera vi bron, som leder öfver älven till staden och öfver de numera helt låga ruinerna af det forna *Kajaneborg*, anlagdt 1604, detta för norra Finlands historia på betydelsefulla slott. Hvilka gestalter träda oss icke till möte ur de förvittrade stenmassorna: den olycklige Messenius, som försmäktade bakom fängelsets galler, den utsläpade, förbittrade Lucia Grothusen och slutligen pater Hieronymus, som här störtade sig i Ämmäs ryttande gap!

(I Kajana finnes godt tillfälle till laxmete i stadens vatten).

Från Kajana fortsätta vi med en liten ångbåt (utan restauration) till en början längs Kajana å mellan branta tätt bebyggda stränder, men sedan ut öfver det vidsträckta hafslignande *Uleå träsk*. Efter

sex timmar ankomma vi till *Waala* hamn och handelsplats i närheten af *Uleå älfs* utflöde. Här hyra vi en tjärbåt och låta föra oss ned för den strida floden och dess mäktiga forsar, erinrande oss Z. Topelii härliga symboliska dikt „Islossningen i Uleå älf“. I den smala båten, förd af en edsvuren styrman, fara vi mellan stenar och vattenhvirflar i svindlande fart ned för *Niskakoski*, *Ahmakoski* och *Pyhäkoski*. Farten i forsarne är så snabb att omkr. tio km. tillryggaläggas på mindre än tjugu minuter. Vi afstiga efter omkr. 9 timmars färd slutligen vid *Valkola* hamn invid *Muhos* kyrka och företaga därefter en utflykt till *Lappiniemi*, hvarifrån vidsträckta utsikter erbjuda sig öfver *Pyhäkoski* med dess pittoreska vildt sköna stränder, de vittrade brant stupande klipporna med sina ljusa björkar och de bruna skummande vågorna. Sedan vi ytterligare bevittnat laxfångsten i *Muhos* stora laxpata och hvilat öfver natten i *Valkola*, begifva vi oss med en liten ångbåt till *Uleåborg* och landa inom kort vid *Koskenniska* just ofvanom *Merikoski* fors. Genom telefon rekvirera vi här hyrkusk till staden (2 kilom.)

(Laxfiskare kunna afstiga på flere ställen under färden, sedan de förskaffat sig rätt till fiske, lättast genom hr Renfors i Kajana).

Uleåborg har för närvarande 12,665 innevånare. Denna det norra Österbottens hufvudstad har småningom uppstått kring det 1570 byggda slottet och erhöll 1805 sin privilegier. Dess närvarande betydelse såsom handelsort är stor. Från kyrktornet erhålla vi en god öfverblick öfver dess regelbundna gator och envånings byggnader. På promenadplatsen utanför kyrkan se vi skalden F. M. Franzéns byst (af E. Stenberg), upprest af medborgare i denna hans födelsestad. Därefter besöka vi i främsta rummet den egendomliga promenadplatsen öfver de många genom broar sammanbundna *Frihetsholmarna*, utskurna af den

majestätiska Merikoskis utloppsarmar. Utsikten nedåt mot älfmynningen med sina tre höga broar öfver *Linnansaari* (Slottsholmen) och *Raatinsaari* holmar är icke mindre tilltalande än den vy, som möter oss uppåt mot forsen, öfver hvilken järnvägsbron är spänd. På slottsholmen se vi ännu några lämningar af valarna kring Uleå gamla slott. Innan vi lämna Uleåborg besöka vi äfven Raatti holme och åse huru den stora laxpatan där vitjas. Sedan vi hvilat ut i det ståtliga Societetshuset, fortsätta vi vår färd till Torneå med ångbåt.

(Vid Uleåborg kan, om så önskas, resan afbrytas och återfärden till Helsingfors lämpligast göras med järnväg).

Resan till Torneå är ganska enformig och räcker omkring 10 timmar. *Ijo*, *Simo* och *Kemi*, de enda stationerna, förete intet anmärkningsvärdt. *Torneå* stad har icke håller något af större intresse att erbjuda. Vid den tid vi företaga vår resa (eller midsommartiden) är den dessutom så öfverbefolkad att vi göra klokt att genast söka oss kvarter i det några kilom. norrut belägna snygga gästgifveriet.

Härifrån gäller det nu att nå slutmålet för färden, det berömda 232 m. höga *Aavasaksa*, från hvilket man den 24—26 juni oafbrutet kan se solen i all dess prakt, utan att denna ens för en minut gömmer sig vid horisonten. Vi hafva på färden genom Torneå försett oss med mat och dryck och vidtalat en forman om långskjuts följande morgon till *Aavasaksa*. Landsvägen går längs med den ståtliga *Torneå älf* genom väl odlade och tätt bebyggda trakter, där alt vittnar om befolkningens välstånd. Längre norrut vidtaga bärgshöjderna och naturen får en något vildare karaktär. *Aavasaksa* bildar en udde i älfven och omflytes norrut af bifloden *Tengeli*. Vi begynna uppstigningen och fullborda den på omkr. $\frac{3}{4}$ timme i sällskap med talrika turister af skilda nationer. I den af staten underhållna paviljongen på den kala

toppen läska vi oss med en kopp kaffe och invänta så midnattsstunden.

Från Amerika och norra Afrika vallfärda turisterna ända hit, för att några timmar njuta af det egendomliga skådespelet: en strålande midnattssol. Och vi, barn af detta land, som förmår sträcka sin magnetiska tjusning så långt, öfver oceaner och kontinenter, vi skulle kunna motstå dragningskraften af magneten, Aavasaksas fjäll!

(Återfärden via Torneå till Uleåborg och söderut med bantåg är ganska bekväm).

Ofvan skildrade reseturer, äfven de längsta, kunna göras på mindre än en månad, den mellersta på mycket kortare tid, och kosta högst omkring 300 mark. De hafva därjämte den fördelen att efter behof kunna afkortas. Och den behållning, de kvarlämna, är i sanning värd den ringa utgift, som på dem offras i pengar och tid.

Lämplig reslektyr:

„Kunskap om eget land och eget folk är ett vilkor för all insigtsfull medborgerlig verksamhet — ja för individens sedliga bildning öfverhufvud. Om en människa, som är okunnig om allt detta, kan med skäl sägas, att hon icke vet hvar hon är hemma“.

Natursköna nejder och sevärda ställen i Finland.

1—3 4: *Fmç* 75 *pi*.

Första häftet af *Natursköna nejder* innehåller:

Till Aavasaksa af —io.

Bland finska stamförvandter. Resefärd mot midnatts-solen af D:r Zoltan Jelenfly från Ungern. Öfvers. Med 2 illustrationer o. 1 karta, 1 *Fmç* 50 *pi*.

Andra häftet: *Till sjöar och åsar i Tavastland.* En fyra dagars resa emellan Tavastehus och Tammerfors af E. N. med 2 illustr. o. 1 karta, 1 *Fmç* 75 *pi*.

Tredje häftet: *Öfver Punkaharju till Walamo.* En rese-skildring af E. N. Med 1 planch. 1 *Fmç* 50 *pi*.

Dessa reseskildringar vilja icke ens försöka fylla det länge och allmänt kända behovet af en fullt tillförlitlig rese-handbok för Finland.

De vilja endast intaga en plats vid sidan af ett sådant högeligen önskvärdt arbete, förberedande turisten på resans mål och skänkande honom ett minne från de trakter, han besökt.

Fyra natursköna vyer från Finland.

Ur „Nya Pressen“. På G. W. Edlunds förlag ha under ofvanstående titel utkommit fyra vackra akvarelltryck, synnerligen väl återgifna både i teckning och färg. De fyra bilderna återgifva det väldiga *Imatra*, sedt ned från fallet; det leende vackra, tyvärr allt för litet kända *Vendelä* i Wi-borgs län; forsen vid *Lavola* sluss och det för sin skönhet vida berömda *Punkaharju*. De fyra planchererna höra till de mest lyckade grafiska framställningar af vårt vackra land, som öfverhufvudtaget utkommit. Priset är 3 *Fmç*.

Ofvanuppräknade arbeten erhållas genom hvarje bok-handel. Helsingfors i mars 1892.

G. W. Edlunds förlagsexp.